

ומבואר שם הטעם, שהוא כפר בתחיית המתים, לכך אין לו חלק לתחיה"מ (הכמת בצלאל, מדברי הרמב"ם סוף שער הגמול).
 כתב הרמב"ן ריש פ' חוקת 'וטעם טומאת המת בעטיו של נחש, כי הנפטרים בנשיקה לא יטמאו מן הדין והוא שאמרו צדיקים אינם מטמאים].

דף עא

'שחרדה מסלקת את הדמים'. במדרש תנחומא סוף פ' מצורע איתא א"ר לוי בשעה שהיו ישראל במצרים לא היו רואות דם מפני שאימת המצרים עליהם ואף כשישבו במדבר לא היו רואות דם נדה שהיתה שכינה עמהן.

'זהו נדות חיות מתביישות'. ב'אגרות משה' (יו"ד ח"א סי' ע"ז) דן בענין הרחקות שהצריכו באשתו נדה אם ישנם במקום שנמצאים עמם גם אנשים אחרים. וכתב 'ומטעם שהוא כבזיון לה ויש בזה משום כבוד הבריות – לא חששו, משום שאין בזה בזיון כל כך דידוע לכל שהנשים הן נדות י"ב יום בכל חדש כו' ומה שמתביישות כשהיא נמצאת עם אלו שאינן שומרות דיני התורה אין להחשיב בושת כזה לכבוד הבריות להתיר איסורים ואף לא מנהג ישראל כו'. ומה שמצינו כו' והיו נידות חיות מתביישות כו' אינו משום שיש בושת לפרסם שהיא נידה, אלא כו' שמתביישין בזה שאפילו במיתתן הן משונים מכל אדם'.

'איזהו דם תבוסה'. ברש"י ד"ה הרוג, ביאר שמן התורה אין טמא אלא רביעית שלימה שיצאה לאחור מיתה. אבל רוב רביעית לאחר מיתה לא היא אלא מדרבנן. ומזה מוכיח ה'אור שמח' (פט"ו ממאכלות אסורות ה"י) שגדר 'ביטול ברוב' אינו שהמיעוט נהפך להיות כמו הרוב (מדלא דנים רוב רביעית שיצא לאחור מיתה כרביעית שלמה מדין ביטול ברוב).

(ע"ב) 'היושבת על דם טהור כו' הרי היא כמגע טמא מת לקדשים'. התוס' יו"ט מקשה דהרמב"ם סותר עצמו. דבפ"ה ממטמאי משכב ומושב ה"ד פסק כמשנתנו, שדין טבולת יום ארוך כראשון לטומאה לקדשים, ובפ"י מאבות הטומאה ה"ג פסק כהמשנה דמעילה פ"ב שדין טבול יום פוסל אוכלין של תרומה וקדש (כלומר שדינו כשני לתרומה וכשלישי לקדשים).
 והפני יהושע (פסחים י"ד ע"ב תוד"ה ואילו הכא) מתרץ דסבירא ליה לרמב"ם שרק בטבולת יום ארוך החמירו לעשותה כראשון לטומאה לקדשים, ולא בשאר טבול יום.

'קוצה לה חלה ומקפת'. פירש"י: ומקרבת הכלי אצל העיסה (דמצוה לתרום מן המוקף, מן הקרוב לדבר שהוא תורם עליו). וכן פירש"י לעיל דף ז' ע"א. אכן התוס' שם (ד"ה ומקפת) כתבו דבעינן אחד מהשניים: או שיתנם לסל אחד דהסל מצרפן, או שיגעו העיסות זה בזה (ונשאר בצ"ע אם מספיק שיגעו זב"ז או שצריך שינשכו זו מזו). והרמב"ן בסוגיין כתב דכשארין סל מצרפן, בעינן שינשכו זו מזו.
 וזה לשון הרמב"ם בפ"י המשניות: 'ותשים אותה (את החלה) בכלי בצד העיסה חוץ ממנה ואח"כ תקיף דבר סביב העיסה והחלה עד שיהיה הכל כאילו הוא בכלי אחד'.

'הרואה יום אחד עשר וטבלה לערב'. כתבו התוס' דספירת ערב לאו ספירה היא. אכן דעת רש"י (פסחים דף פ"א ע"א ד"ה אי נמי) דאף ספירת לילה הוי ספירה.

ודעת 'כמעט כל המפרשים, וכן פוסק הרמב"ם בפ"ו מאיסורי ביאה ה"ט, וכל הפוסקים, שספירת לילה אינה כלום לענין זבה קטנה, וכן זבה גדולה שספירתה מדאורייתא, טבילתה דוקא ביום השביעי לאחר הנץ החמה.

והוא הדין לענין אבילות נמי איכא פלוגתא זו, ואפסיק בשו"ע (יו"ד שצ"ה ס"א) דהוא דוקא אחר הנץ החמה לאחר שבעה ולאחר שלשים (דלא כרמב"ן מו"ק י"ט ע"ב ד"ה ר' עמרם). וכן נהגו בכל תפוצות ישראל שאין פוסקין אבילותם אלא ביום השביעי אחר התפלה ומדינא הוא תיכף אחר הנץ החמה' (אגרות משה יו"ד ח"ג סי' מ"ה).

[הנצי"ב ב'מרומי שדה' רצה לחלק בין 'שימור' ל'ספירה': היכא דבעינן 'שימור' – סגי אף במקצת לילה, כגון זבה קטנה. והיכא דבעינן 'ספירה' – לא מהני מקצת לילה (כגון זבה גדולה דכתיב 'וספרה לה'). ותלה זאת בשינויי הגרסאות במגילה].

דף עב

זב"ה אומרים פטורים מן הקרבן'. מלשון המשנה משמע דדוקא כשטבלה בערב, במוצאי יום י"א, אז מועילה טבילתה לב"ה. אבל אם טבלה מבעוד יום לא מועילה הטבילה. והיינו משום שאף על פי שאינה צריכה שימור ליום זה, מכל מקום יום הראיה נחשב כולו טמא, וכמו נדה בתוך ז' ימי נידותה שלא מועיל לה טבילה מבעוד יום (חזון איש ס' רט"ו).

וכן כתב הרד"ל לדייק מלשון ספר התרומות. אכן מלשונו משמע דהטעם דלא מהני הטבילה מבעוד יום הוא משום דכל הטמאים צריכים הערב שמש. ולפי זה אם טבלה מבעוד יום והמתינה לערב, תועיל לה טבילתה. והוא דלא כהחזו"א הנ"ל.

זשויין בטובלת לילה לזבה שאינה טבילה, ושויין ברואה בתוך י"א יום וטבלה לערב ושמשה שמתמאה כו'. ב'מי נדה' תמה על כפל הלשון, דבשני המקרים מדובר ברואה תוך י"א יום. וכתב דיש להביא מכאן ראייה לשיטת הרמב"ם (הובא בב"י ס' קפ"ג) דלעולם הסדר הוא ז' ימי נדות ואחר כך י"א ימי זיבות וחזור חלילה, ואפילו נעשית זבה גדולה בתוך הי"א יום, מכל מקום כשיכלו הי"א יום חוזרת לימי נידות. ולפי זה מתפרש היטב, דהמקרה השני מדובר בטהורה שראתה בתוך י"א ימי זיבה וטבלה לערב, דלא מועיל טבילתה. והמקרה הראשון מדובר בזבה גדולה שראתה ג' ימים בתוך הי"א יום, וצריכה לספור שבעה נקיים, וחל יום השביעי למחרת הי"א יום (נמצא שיום השביעי הוא כבר בימי נדות ואם תראה בו לא תסתור למפרע, וקא משמע לן דלמרות זאת לא מועיל לה טבילתה שטובלת במוצאי יום שישה של נקיים).

מה שאין כן לשטת רש"י ורמב"ן הסוברים שכשנעשית זבה גדולה שוב אינה חוזרת לימי נדות לעולם עד שתסיים למנות שבעה נקיים, אין מקום לחידוש זה (אכן בהמשך דבריו כתב דגם לרש"י ורמב"ן יש לפרש שני המקרים, דאחד מיירי בזבה קטנה ואחד מיירי בזבה גדולה, וקמ"ל דשימור לילה לאו שימור הוא בין זבה ובין זבה).

דף ע' ע"א

פח. מצורע שהיה עשיר והעני, או להיפך – לדעת ר' יהודה נקבע (לענין קרבן עשיר או קרבן עני) כפי שהיה מצבו בזמן שמביא אשמו. ולדעת ר' שמעון נקבע בזמן שמביא חטאתו. ולדעת ר' אליעזר בן יעקב נקבע בזמן שמביא הצפרים.

פט. מצורע ספק – לדעת ר' שמעון יביא קרבנו (כבש) ויתנה שאם הוא מצורע הרי זה אשם, ואם לאו הרי זה שלמים, ומביא עמו לוג שמן. ומקיים, מספק, שחיטה בצפון ומתנות בהונות וסמיכה (עריש"י ותוס') ונסכים ונאכל לזכרי כהונה ליום ולילה כאשם, וטעון תנופה וחזה ושוק כשלמים. וחכמים חולקין עליו, משום דגורם להביא קדשים לבית הפסול (דממעט זמן אכילת השלמים).

דף ע' ע"ב

צ. שמואל סובר כר' שמעון דלעיל, אות פח, דזמן הבאת החטאת קובעת, וסבירא ליה כחכמים דלעיל, אות פט, דאי אפשר להתנות על קרבן אשם (והוא מפרש את דברי ר' יהושע בן חנניא דלעיל, אות פו, בשכבר קרב אשמו).

צא. ג' דברי אגדה: כתוב 'כי לא אחפוץ במות המת' וכתוב 'כי חפץ ה' להמיתם' (והשיב להם כאן כשעשה תשובה, כאן כשלא עשה תשובה); כתוב 'אשר לא ישא פנים', וכתוב 'ישא ה' פניו אליך' (והשיב להם כאן אחר גזר דין, כאן קודם גזר דין); כתוב 'כי בחר ה' בציון' וכתוב 'כי על אפי ועל חמתי היתה לי העיר הזאת גו' (והשיב להם כאן קודם שנשא שלמה בת פרעה, כאן לאחר שנשאה).

צב. ג' דברי בורות: אשתו של לוט אם מטמאה כמת (והשיב שלא); בן השונמית שהחיה אלישע, האם מטמאה כמת (והשיב שלא); מתים לעתיד לבא, כשיחיו, האם צריכים הזאה שלישי ושביעי (והשיב שלכשיחיו נתיישב בדבר, או שלכשיחיו יבא משה עמהם).

צג. ג' דברי דרך ארץ: מה יעשה אדם ויחכם (ואמר להם ירבה בישיבה וימעט בסחורה ויבקש רחמים ממני שהחכמה שלו); מה יעשה אדם ויתעשר (אמר להם ירבה בסחורה [ולדעת הגר"א לא גורסין זה] וישא ויתן באמונה ויבקש רחמים ממני שהעושר שלו); מה יעשה אדם ויהיו לו בנים זכרים (אמר להם ישא אשה הוגנת לו ויקדש עצמו בשעת תשמיש ויבקש רחמים ממני שהבנים שלו).

צד. 'כי ה' יתן חכמה גו' – משל למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו ומשגר לאוהביו ממה שלפניו.

דף ע"א ע"א

צה. 'הנה נחלת ה' בנים שכר פרי הבטן' – בשכר שמשחין עצמם בבטן כדי שתזריע אשתו תחילה, נותן לו הקדוש ברוך הוא שכר פרי הבטן.

צו. 'ותתחלחל המלכה' – מלמד שפירסה נדה. ואף על גב שחרדה מסלקת דמים, היינו דוקא בפחד כעין כרכום. אבל ביעותתא מרפה ומביא דם.

צז. זכר הרואה זיבה מחמת אונס אינו טמא משום זב.

צח. בתחילה היו מטבילין כלים של נדות וזבים שמתו, והיו נדות וזבים חיים מתביישים. ולכן התקינו להטביל על כולם.

צט. אשה שמתה ויצא ממקורה רביעית דם (ברמב"ם השמיט 'רביעית') לאחר מיתה – לדעת תנא קמא חשיב כדם נדה ('מקור מקומו טמא') ומטמא במשהו במגע ובמשא, ולדעת ר' יהודה אינו כדם נדה, הואיל ויצא לאחר מיתתה ('מקור אין מקומו טמא').

ק. יצא ממנה רביעית דם והוא מכונס – מטמא באהל לכולי עלמא.

קא. היושבת על המשבר ונעקר ממנה רביעית דם (כן איתא במשנה, ולכאורא 'רביעית' לאו דוקא) – אף על פי שמתה, מודה ר' יהודה דמטמא במשהו משום דם נדה, כיון שנעקר בחייה.

קב. מת שיצא ממנו רביעית דם לאחר מיתה – מטמא באהל מדאורייתא. יצא ממנו מקצת בחייו ומקצת במותו – אפילו יצא רובו אחר מיתה, אינו מטמא מדאורייתא.

קג. ספק יצא כולו בחייו כולו במותו או מקצתו בחייו מקצתו במותו – לדעת ר' אלעזר בר' יהודה חשיב דם תבוסה ואינו מטמא מדאורייתא, רק מדרבנן. ולדעת חכמים הוי ספק דאורייתא וברשות היחיד טמא מדאורייתא, וברשות הרבים טהור. ולדעתם דם תבוסה היינו רק כשידוע שלא יצא כולו לאחר מיתה.

קד. היושבת על המשבר ומתה ויצא ממנה רביעית דם – לדעת ר' יהודה מטמא באהל כדין דם תבוסה, ולדעת ר' יוסי אינו מטמא באהל ואינו דם תבוסה, דודאי יצא כולו מחיים.

קה. הרוג שמוטל במיטה ודמו מטפטף לגומא, אפילו ספק אם יצא רובו לאחר מיתה – חכמים מטהרים. דכיון שמתחילה יצא דם מחיים, כל טיפה שמטפטפת אחר כך לאחר מיתה, בטלה ברוב. מה שאין כן בצלוב שדמו שותת ואינו מטפטף, הוי דם תבוסה, דבוה אין הדם היוצא לאחר מיתה בטל בדם שיצא מחיים. ור' יהודה מטמא בהרוג על המטה דסבירא ליה אין דם מבטל דם, ומטהר בצלוב שאני אומר טיפה של מיתה עומדת לו על גבי העץ (מה שאין כן בהרוג במיתה, הדם מחלחל).

דף ע"א ע"ב

קו. בתחילה דנו יושבת על דם טוהר (דהיא כטבולת יום ארוך עד שיכלו ימי טוהר שלה) כדין טבול יום שהוא כשני לטומאה דאינו מטמא כלים, ולכן יכולה לערות מים לרחיצת קרבן פסח כיון שנוגעת רק בכלי ולא במים. אבל במים עצמם לא תגע, דחולין שנעשו על טהרת הקדש כקדש דמו, ושני עושה שלישי. וחזרו להחמיר ולהקל: החמירו לעשותה כנוגעת בטמא מת דהוי ראשון לטומאה לדעת בית הלל, ולדעת בית שמאי החמירו לעשותה כטמא מת עצמו דהוי אב הטומאה, והקילו דרק לקדשים הוה ראשון ולא לחולין, אפילו שנעשו על טהרת הקדש, ומותר לה לנגוע במים עצמם.

קז. אבא שאול אומר טבול יום מטמא שנים ופוסל אחד בקדשים (היינו דהוא כראשון לטומאה. וכן הא דאמרן לעיל ביושבת על דם טוהר דחזרו להחמיר, הוא אליבא דאבא שאול).

קח. היושבת על דם טוהר, וכן שאר טבול יום, אוכלת במעשר, וקוצה חלה מן העיסה קודם קריאת שם ומניחה בכלי (דחולין הטבולין לחלה, לאו כחלה דמו) ומקפת הכלי לעיסה (דמצוה לתרום מן המוקף) וקוראת שם חלה.

קט. משקין היוצאין מטבול יום דינם כמשקין שנגע בהם הטבול יום. לכן אם נפל רוק או דם של יושבת על דם טוהר על ככר תרומה, הרי זה טהור.

קי. אחר שכלו ימי טוהר שלה (ל"ג יום לזכר, וס"ו יום לנקבה) לדעת בית שמאי טעונה טבילה נוספת לאכול בתרומה (ולביאת מקדש אם ישראלית היא, רש"י), דכיון דהוה טבולת יום ארוך, הסיחה דעתה מן התרומה. ודעת בית הלל דאינה צריכה, רק לקדשים צריכה טבילה אחר הבאת קרבנה.

קי"א. הרואה יום י"א של ימי זיבה – לדעת בית שמאי צריכה לשמור יום כנגד יום. ואם טבלה בערב ושמשה חייבים קרבן, והיא ובוועלה מטמאין משכב ומושב. ולדעת בית הלל אינה טעונה יום כנגד יום מדאורייתא, וסגי בטבילת לילה ופטורים מקרבן, ומכל מקום מטמאים משכב ומושב מדרבנן, דלא לייתי לאחלופי באמצע ימי זיבה.

דף ע"ב ע"א

קי"ב. ראתה יום י"א של זיבה ולמחרת ביום טבלה ושמשה ואחר כך ראתה – מדאורייתא אינה טעונה קרבן לכולי עלמא, דאין הראיה השניה מצטרפת לראשונה לטמאה למפרע. ומכל מקום לדעת בית שמאי מטמאה היא ובוועלה משכב ומושב למפרע מדרבנן. ולדעת בית הלל אינם מטמאים, אלא שהוא נקרא גרגרן (דאתי לאחלופי בשאר ימי זיבה, כדלקמן).

קי"ג. ראתה בשאר ימי זיבה וטבלה לערב ושמשה – חייבים בקרבן לכולי עלמא ומטמאים משכב ומושב. טבלה בבקר ושמשה – הרי זו תרבות רעה שמא תראה אחר כך ותסתור. ואם תראה – יתחייבו קרבן למפרע ויטמאו משכב ומושב למפרע. לפיכך מגען ובעילתן תלויים.